de Nederlandse Project Gutenberg Reader

Januari - februari 2009

Samengesteld en van commentaar voorzien door
Branko Collin.

Voor de bepaling van de publicatiedata heb ik gebruik gemaakt van de door Project Gutenberg vermeldde *release dates*.

Project Gutenberg is een bibliotheek van elektronische teksten. Doel van het project is zo veel mogelijk werken voor zo lang mogelijke tijd aan zo veel mogelijk mensen ter beschikking te stellen. Het project geeft daartoe met name elektronische boeken uit waar geen auteursrechten meer op rusten. Vrijwilligers zijn altijd welkom: www.gutenberg.org.

Op dit adres vindt u ook de boeken van Project Gutenberg. Om een elektronische tekst te downloaden, gebruikt u de zoekmachine op de website om naar titels of etext-nummers van werken te zoeken. Eventueel kunt u ook rechtstreeks naar een *ebook* gaan door in de adresbalk van uw webbrowser het volgende adres in te voeren:

http://www.gutenberg.org/etext/*nnnnn*

waarbij u *nnnnn* vervangt door het juiste etext-nummer.

Veel Project Gutenberg-teksten zijn in handige elektronische formaten beschikbaar via websites van derden, zoals die van Manybooks.net. Ook kunt u sommige werken van het project in gedrukte vorm kopen via onder andere Lulu.com. Omdat de meeste werken van Project Gutenberg auteursrechtenvrij zijn, mag u ermee doen wat u wilt. Houdt er echter rekening mee dat Project Gutenberg een Amerikaanse uitgever is; boeken die door het project worden uitgegeven, zijn in Nederland niet per se rechtenvrij.

Oudere versies van deze reader vindt u op The Internet Archive in the Open Source Texts Collection.

Voor vragen over deze reader, neem contact op met Branko Collin via e-mail: collin@xs4all.nl.

Inleiding

Dit boekje bevat fragmenten uit Nederlandstalige Project Gutenberg-boeken die tussen 20 oktober 2008 en 25 december 2008 zijn gepubliceerd.

Er zijn twee eerdere Readers uitgegeven, voor oktober en november 2008, die beide op archive.org zijn te vinden.

Inhoud

Cover van Couperus' Reis-impressies.

De Negerhut

De Negerhut van Oom Tom was een boek dat mede leidde tot de afschaffing van de slavernij in de VS.

Deze jonkman was door zijnen meester verhuurd om in eene fabriek van zeildoek te werken, waar zijne behendigheid en schranderheid hem voor onmisbaar deden houden. Hij had eene machine om den hennep te zuiveren uitgevonden, welke, indien men de opvoeding en omstandigheden des uitvinders in aanmerking nam, evenveel genie voor de werktuigkunde aan den dag legde als Whitney's spinmolen.

Hij had eene welgemaakte gestalte en innemende manieren, en was in de fabriek een algemeene gunsteling. Evenwel, daar deze jonkman in het oog der wet geen mensch maar een ding was, waren al deze voortreffelijke hoedanigheden onderworpen aan het bedwang van een gemeenen laaghartigen meester. Toen de heer van George's uitvinding had gehoord, reed hij eens naar de fabriek, om te zien wat zijn denkend stuk vee had uitgericht. Hij werd door den fabrikant met groote voorkomendheid ontvangen, gefeliciteerd met het bezit van een slaaf van zooveel waarde.

Men leidde hem de geheele fabriek door, en liet hem de machine zien, door George uitgevonden, die in zijne opgetogenheid zoo vlug sprak, zich zoo rechtop hield, en er zoo beschaafd en mannelijk uitzag dat zijn meester eene onaangename bewustheid van minderheid begon te gevoelen. Wat behoefde zijn slaaf door het land rond te loopen, machines uit te vinden en onder *gentlemen* het hoofd op te steken? Hij zou spoedig een eind daaraan maken. Hij zou hem terugnemen, aan het graven en spitten zetten, en dan

eens zien: "of hij nog zoo grootsch zou loopen." Tot verbazing van den fabrikant en alle belanghebbenden zeide hij dus eensklaps, dat hij nu maar het loon van George verlangde en hem terug wilde nemen.

"Maar, Mijnheer Harris," bracht de fabrikant hiertegen in: "is dat toch niet wat haastig?"

"En al was dat zoo? – Is de man niet van mij?"

"Wij zouden gaarne meer vergoeding voor hem betalen, Mijnheer!"

"Dat kan mij volstrekt niet schelen. Ik verhuur geen van mijne arbeiders, of ik moet er lust toe hebben."

"Maar, Mijnheer, hij schijnt voor dit vak bijzonder geschikt."

"Misschien wel. Hij was nooit zeer geschikt voor iets waaraan ik hem zette, dat kan ik zeggen."

"Maar bedenk eens, dat hij deze machine heeft uitgevonden," viel een der werklieden er tamelijk ongelukkig op in.

"O, ja! eene machine om werk uit te halen, niet waar? Die wilde hij wel uitvinden, dat geloof ik. Laat dat altijd maar aan een neger over. Zij zijn zelven allen machines om werk uit te halen, de een zoo goed als de ander. Neen, hij zal opstappen."

Uit: De Negerhut, Harriet Beecher Stowe, etext 27124. Vertaling van C.M. Mensing.

Reis-impressies

Op de balustrades, de treden van de groote Scala della Trinita de' Monti – de trap, die naar de Piazza di Spagna neêrtreedt – slenteren de modellen, of liggen ze languit, lui.

Jongens – zwarte oogen, zwarte haren, – in hunne Romeinsche Campagna-dracht, blauw en roodbruin en gelapt, op den puntigen hoed een geknakte pauweveêr.

Lui liggen ze: ondeugend gaan hunne zwarte oogen naar de vreemdelingen, die boven wandelen, als zeggen ze: je kijkt naar ons, je vindt ons mooi en wij, wij eten onze china's-appelen: de zon schijnt warm, gemakkelijk is het leven....

In de zon geuren de gouden vruchten, de china's-appelen en mandarijnen; achter de stapels zitten de verkoopers op den grond.

Een enkele vrouw, met zuigend kindje aan ontbloote borst; een paar meisjes met vierkanten hoofddoek, reikende hare bloem; een oude, grijze man, in ruimen, bruinen plooimantel, net een patriarch of een profeet. Maar meer de jongens en de kinderen; de kleine dreumessen – nauwlijks kunnen ze loopen en bieden ze hun lucifers – de dreumessen in wat gelapt oud bruin fluweel en het hemdje slippende uit een scheur van het fluweelen broekje, expres zoo, om de schilderachtigheid.

En bijna Moorsch doet de Trinita de' Monti, roomgeel met twee torens, tegen de blauwende late middaglucht; terwijl zoo sterk als een aroom van zonvitaal leven, de china's-appels geuren....

Uit: Reis-impressies, Louis Couperus, etext 27241.

Jan en Florence

In deze verzameling stukken houdt Couperus zich bezig met Futuristen, Passatisten, hoe de doden zich in onze dromen gedragen, en ook met het mannelijk toilet.

Hoed, wandelstok, handschoenen, bloem in het knoopsgat, wat zoû niet voor u te bepeinzen zijn! Ieder onderdeel van het mannelijk toilet is minstens eenige bespiegelingen waard, en het heeft mij wel eens verwonderd, dat een elegante sonettendichter nooit eens die onderdeelen of bovendeelen van ons toilet heeft gewaagd te bezingen in een gevoelvollen sonnettenreeks. Mijn taak, o lezer, is eene modestere. Mijn taak is alleen u even te hebben doen denken aan de relatieve schoonheid van ons mannelijk toilet. Ik ben overtuigd, dat gijzelve, zoo gij er thans behoefte toe gevoelt, even ernstig gewichtig als ik, zult kunnen bepeinzen over deze gewichtige vraagstukken:

Is het dragen van een hoed op éen oor geoorloofd voor den gentleman of caballero…

Moet, dit aangenomen zijnde – bij het groetend af nemen van den hoed, dien hoed weder (argeloos) in de zelfde schuinte worden op gezet of nièt?

Moet de zakdoekslip, de vroolijke, de blijde, de wimpelende, zoo de zakdoek ter neuze gebracht is… wederom ten zak worden in gestoken met een poging om de zelfde lengte van slip te verkrijgen…?

Is het beter in natneuzige dagen een bij-zakdoek bij zich te hebben? Of staat, op het moment der snuiting, het nièt goed zakdoek te zien bij zakdoek?

Is de wandelstok een vereischte voor de aflijning der mannelijke maar elegante silhouet?

Is er een datum van lente om de handschoenen uit te

laten, mede te dragen of te supprimeeren?

Zijn juweelen „gedistingeerd” of nièt „gedistingeerd” of hangt dit van de persoon af?

Is het beter de steel van een anjelier vast te spelden achter den revers of verdient het aanbeveling gebruik te maken van het trensje, dat voorzienige kleedermakers niet na laten te dier plaatse aan te brengen?

Bepeins de gewichtige vraagstukken zelve, o lezer. Natuurlijk, ik zoû ze voor u kunnen bepeinzen. Ik zoû over ieder gewichtig vraagstuk, hier boven vermeld, een paar bladzijden kunnen geven, met ja of neen, met pro en contra. Maar ik doe het niet. Want de voornaamste kwaliteit van een schrijver is... te zwijgen op het moment, dat hij den lezer tot bepeinzen heeft opgewekt...

En ik wil u niet te lui maken: ga dus rustig zelve aan den gang!

Uit: Jan en Florence, Louis Couperus, etext 27487.

De Reis naar de Maan in 28 dagen en 12 uren

Een van de bekendere boeken van Jules Verne beschrijft het gebruik van een gigantisch kanon om een bemande capsule naar de maan te schieten. De keuze voor een kanon was in de 19e eeuw niet vreemd, maar wel onpraktisch: de versnelling van de capsule zou niet bijzonder gezond zijn voor de inzittenden.
Toch is het idee voor het gebruiken van een kanon voor lanceringen nooit helemaal losgelaten, zoals online ruimte-encyclopedie Astronautix laat zien.[1]
Vergelijkbaar is het railsysteem waar ESA-leverancier EADS een tijd over heeft zitten denken, Hopper.[2]

Amerika is een groot land, een land ook van groote dingen: groote steden, groote wildernissen, groote spoorwegen, groote mannen, groote rivieren, groote ondernemingen, groote plannen, groote vereenigingen, in dat groote land clubs genaamd.

Onder die clubs behoort de Gun-club niet het laatst vermeld te worden. Zij ontstond tijdens den oorlog tusschen de Noordelijken en Zuidelijken. Dat was een tijd van uitvindingen in het vak van menschen dooden – ook in het groot. ’t Was in dien tijd dat een zesendertigponder op driehonderd voet afstands dwars door zesendertig paarden en achtendertig man heen vloog, dat allen bleven liggen, man dood, paard dood. Maar dit was slechts kinderspel bij het stuk Rodman, dat nagenoeg drie uren gaans ver droeg en met een balletje van vijfhonderd kilo honderdvijftig paarden en

1 http://www.astronautix.com/lvfam/gunnched.htm
2 http://en.wikipedia.org/wiki/Hopper_(spacecraft)

driehonderd man kon neêrschieten. Ik zeg: kon; want de proef werd niet genomen, omdat, al spraken de paarden er niet tegen, de manschappen er niet voor te vinden waren. Maar ’t geen volgt gebeurde in een der gevechten tegen de Zuidelijken: een Rodman zond in één schot twee honderd vijftien dier Zuidelijken naar de andere wereld.

Indien het waar is, dat talrijke schermutselingen en gedurige gevechten de oorlogen vernielender maken, is het een waarachtige daad van menschlievendheid, middelen uit te denken om in het groot de gelederen te dunnen, want dan is de krijg zooveel te eer aan het einde van zijn renbaan. En uit dit oogpunt was het een edel denkbeeld van een oprichter der Gun-club, een vereeniging te stichten tot uitbreiding en volmaking der kunst om de vernielendst mogelijke kogels of andere dergelijke voorwerpen op den grootstmogelijken afstand weg te schieten.

De zaak vond bijval, en wel op echte Amerikaansche wijze. Als namelijk een burger der Vereenigde Staten een denkbeeld in de hersenen voelt opkomen, zoekt hij een medeburger die er mee instemt. Er zijn dus aanstonds een voorzitter en een secretaris. Komt er een derde bij, dan is ook de tweede voorzitter, zegge de vice-president, gevonden. Een vergadering wordt belegd, tal van leden sluiten zich aan, gewone, buitengewone, werkende, correspondeerende.... de club is in ’t leven.

Aldus ook de Gun-club. Drie maanden na haar oprichting telde zij 1833 werkende en 30 565 correspondeerende leden.

Tot het lidmaatschap werd vereischt, dat men een nieuwe soort van werpgeschut uitgedacht of minstens een bestaande soort verbeterd had; zoo geen kanon,

dan toch een vuurwapen. De leden die aan revolvers knutselden, waren echter, schoon aan de letter van het reglement voldoende, niet machtig in tel.

»Wie eigenlijk een groot man onder ons wil zijn,” zoo sprak eens een der kundigste leden van de club, »moet eenvoudig worden berekend naar den regel, dat zijn verdiensten evenredig zijn aan het kaliber van zijn stuk, en aan het vierkant van de afstanden op welke het schiet.” De man dacht aan de wet van Newton betreffende de algemeene zwaarte.

Uit: De Reis naar de Maan in 28 dagen en 12 uren, Jules Verne, etext 27309, vertaald door H. M. C. van Oosterzee.

De wonderstraal

Tien uren op jacht

De groene straal is een meteorologisch verschijnsel dat er aan het einde van een zonsondergang voor kan zorgen dat alleen het groene licht nog over de horizon duikt, te zien als een "groene straal". Volgens een in deze korte, romantische roman van Jules Verne aangehaalde legende kan degene die de groene straal heeft gezien, zich niet meer vergissen in zaken van het hart.

»Als ik hem gezien zal hebben?.... Wel, dan kunnen wij over mijnheer Aristobulus Beerenkooi praten.”

Broeder Sam en broeder Sib keken elkander ter sluiks aan en een glimlach van verstandhouding krulde hunne lippen.

»Kom, laten wij den Groenen Straal gaan zien,” zei de een.

»Kom, zonder een oogenblik te loor te laten gaan!” zei de ander.

Maar miss Campbell weerhield hen met een handgebaar, toen zij het venster der hall wilden openen.

»Wij moeten op zons-ondergang wachten,” zei zij.

»Van avond dus....” knikte broeder Sam.

»En dat de zon in een zeer zuiveren dampkring ondergaat,” vervolgde miss Campbell.

»Welnu, na het middagmaal zullen wij alle drie naar de punt van Rosenheat wandelen....”

»Of nog beter, wij zullen eenvoudig den toren van het buitenverblijf beklimmen,” zei broeder Sam.

»Op Rosenheat-punt, zoowel als op dien toren,”

antwoordde miss Campbell, »hebben wij geen ander vergezicht dan dat van de oeverstreek der Clyde. Wij moeten evenwel de zon zien ondergaan op zee, wanneer zij achter de wateroppervlakte verdwijnt. Mijn oompjes zijn dus gehouden mij in den kortst mogelijken tijd voor zoo'n zeegezicht te brengen!"

Met haar allerliefsten glimlach op de lippen sprak miss Campbell, evenwel zoo ernstig, dat de gebroeders Melvill aan een zoo te berde gebrachte vordering geen weerstand kon bieden.

»Er is toch geen haast bij?...." meende broeder Sam evenwel in het midden te moeten brengen.

Broeder Sib schoot te hulp, door er bij te voegen:

»Oh! wij hebben den tijd...."

Miss Campbell schudde het bevallige hoofdje.

»Neen, wij hebben niet den tijd," antwoordde zij, »integendeel, er is veel haast bij."

»Werkelijk? Zou dat belangstelling voor mijnheer Aristobulus Beerenkooi zijn?...." vroeg broeder Sam.

»Wiens geluk, zooals het schijnt, van de waarneming van den Groenen Straal afhangt?...." meende broeder Sib.

»Kom die gekheid! Neen, er is haast bij, lieve ooms! omdat wij reeds in Augustus zijn," antwoordde miss Campbell, »en de nevels weldra onze Schotsche lucht zullen komen bederven! Wij moeten van de weinige schoone avonden gebruik maken, die het einde van den zomer en het begin van den herfst ons schenken zullen! Nu, wanneer vertrekken wij?"

Uit: De wonderstraal, gevolgd door Tien uren op jacht, Jules Verne, etext 27397.

De grondbeginselen der Nederlandsche spelling, derde druk

Voor de samenstelling van het Woordenboek der Nederlandse Taal (WNT) moest eerst de spelling worden genormaliseerd. Die taak werd op zich genomen door Matthias de Vries en L.A. te Winkel. Het resultaat waren een document met grondbeginselen, waarvan dit de derde druk is, en een woordenlijst, de voorloper van het Groene Boekje.

7. De natuur van het letterschrift brengt derhalve mede, dat het doel van het schrijven, namelijk de reproductie van gedachten, aanvankelijk althans, slechts langs eenen omweg bereikt wordt. Wie leert lezen, moet het geschreven woord luide uitspreken, en eerst de door hem uitgesproken en tevens door hem gehoorde klank verwekt bij hem de daaraan verbonden voorstelling. Dezelfde noodzakelijkheid om hardop te lezen blijft bestaan bij alle lieden, die slechts zelden lezen. Een geoefend lezer echter behoeft dien omweg niet meer te maken: een geschreven woord verwekt bij hem onmiddellijk de voorstelling van den woordklank en tevens die van het bedoelde voorwerp, de bedoelde hoedanigheid, werking of betrekking. De onmiddellijke verbinding van het schrift met zijne beteekenis ontstaat nochtans bij ieder individu, behalve bij doofstommen, eerst nadat de woordklank een geruimen tijd het verbindende middel is geweest.

> Doofstommen komen tot de verbinding van een geschreven woord met zijne beteekenis alleen door het kunstmatig onderwijs van personen, bij wie die verbinding langs den

beschreven weg is tot stand gebracht. Eene maatschappij van louter doofstommen zou geen letterschrift hebben kunnen uitdenken.

8. De periode der woordschepping is reeds voor eeuwen gesloten; nieuwe woorden worden alleen uit reeds bestaande stof gevormd. Het leeren spreken van het kind bestaat dus in het leeren nabootsen van de woordklanken, die het ouderen hoort uitbrengen, en het spreken van ouderen is niets anders dan eene reproductie van dezelfde klanken, is en blijft dus eene nabootsing.

9. Daar nu de gehoor- en spraakorganen bij geene twee individuën volkomen gelijk zijn, hoort ieder op zijne eigene wijze anderen de woorden uitbrengen, en spreekt hij ze op zijne eigene wijze – soms zeer gebrekkig – na. Vandaar dat de individuën aan hunne spraak onderkenbaar zijn.

10. Doch niettegenstaande dit persoonlijke onderscheid in het spreken, bestaat er ten gevolge der nabootsing eene groote overeenstemming in de uitspraak der inboorlingen van hetzelfde dorp, dezelfde stad, hetzelfde gewest. Deze overeenkomst onderling en het verschil met de uitspraak van verder afgelegen plaatsen en streken veroorzaken de onderscheiding van de zoogenoemde plaatselijke en gewestelijke tongvallen, dialecten.

11. Beschaafde lieden, die eene meer zorgvuldige opvoeding hebben genoten, wier gehoor meer verfijnd, wier spraakorganen meer geoefend zijn, spreken doorgaans zachter en lieflijker dan de minder bevoorrechte standen. Daardoor komt bij hen het

eigenaardige, dat den tongval van de plaats hunner inwoning kenmerkt, minder scherp uit, zoodat het verschil der dialecten grootendeels wegvalt. Op die wijze ontstaat er eene zoogenaamde algemeene beschaafde uitspraak, die het gansche land door, naast de gewestelijke, min of meer heerschende is. En doordien beschaafde lieden, vooral in geschrifte, zich ten behoeve der duidelijkheid doorgaans onthouden van woorden, die uitsluitend in hunne woonplaats in gebruik en elders onbekend zijn, vormt zich nevens de taal des volks een nieuwe taalvorm, waarin de beschaafde uitspraak heerscht, en die als een afzonderlijk dialect, dat der beschaafde standen, te beschouwen is. Voor zooverre dit dialect zich in geschrifte openbaart, noemt men het de schrijf- of boekentaal.

Uit: De grondbeginselen der Nederlandsche spelling, derde druk, L. A. te Winkel, herzien door M. de Vries, etext 27335. De woordenlijst is etext 22722.

De Vurige Oven

Een verhaal uit den tijd der dragonades in Nederland

De dragonades was een beleid onder Louis XIV waarbij Hugenoten gedwongen werden kwartier te geven aan bijzonder slecht bekend staande militairen in de hoop dat dit hen zou dwingen tot het Katholicisme over te stappen. Begin negentiende eeuw dreigde de Nederlandse staat met soortgelijke maatregelen als reactie op een nieuwe protestantse sekte, en verbood deze "Afscheiding" kerkdiensten met meer dan 20 deelnemers te houden.

Dominee Huibert Jacobus Buddingh was den vorigen middag door zijn vriend en broeder Beukman van Vreeland gehaald; had 's avonds in de groote pronkkamer van zijn gastheer gepreekt; en was daarna nog lang met de weinige hoorders in gesprek gebleven. Eerst tegen elf uur waren de vrienden een voor een of twee aan twee huiswaarts gekeerd. Na een nachtrust van nauwelijks vier uren had dominee zich alweer reisvaardig moeten maken. Zijn ontbijt bestond uit twee geklutste eieren en een glas melk. Meer had hij niet noodig; hij had het dikwijls minder goed gehad.

Totnogtoe was alles heel goed gegaan. Toch kon het nog zijn dat Klaas Beukman fl50 en dominee Buddingh fl100 boete opliepen voor de gepleegde staatsmisdaad. Want de eerste had zijn huis opengesteld voor een godsdienstoefening zonder verlof gevraagd en verkregen te hebben van burgemeester Hoolwerf. Dat kon hem fl20 kosten. En er was bij die gelegenheid een kind gedoopt, dus „onwettig" een der sacramenten bediend; hetgeen de boete verhoogen kon tot fl50. De

misdadiger, die daarbij voorgegaan was, had dubbele straf verdiend.

Want Nederland werd niet getiranniseerd door een nakomeling van den Spanjaard Philips II, maar geregeerd door een afstammeling van Graaf Jan van Nassau, die alles had veil gehad voor de gewetensvrijheid der Nederlanders, zóó zelfs dat hij een tijd gekend had, waarin de bakker den doodarmen vorst geen brood meer op crediet leveren wou. Nederland had een koning uit het stamhuis der Oranje's, die voor heel West-Europa godsdienstvrijheid bevochten en gewaarborgd hadden; een koning, die een Grondwet bezworen had, waarvan artikel 190 luidde: „De volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen wordt aan elk gewaarborgd.” Doch op dringend verzoek van de Synode van het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap in 1834 gedaan, ging die volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen gepaard met volkomen verbod van godsdienstige woorden en daden, voorzoover die niet in den smaak van genoemde Synode vielen. –

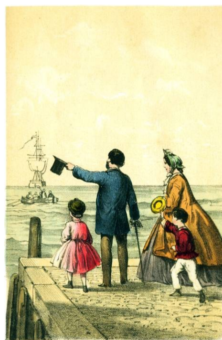
Uit: De Vurige Oven, Een verhaal uit den tijd der dragonades in Nederland, J.A. Wormser, etext 27486.

De nachtegaal

Verhalen voor de jeugd

Op zekeren avond – zij waren toen in den herfst – kwam de heer van Koslou geheel onverwachts terug. Met een gelaat waarop de vreugde te lezen stond, trad hij het vertrek van den graaf binnen, en riep vrolijk uit: "ik kom u uwe verlossing uit uwe langdurige gevangenschap aankondigen! De beide vijandelijke legers staan nu op Duitsch grondgebied aan de Elbe tegenover elkander. Ik heb de zorg voor het leger aan de Duitschers overgelaten. Ik heb alle hoop, dat het vijandelijke leger weldra over den Rijn zal teruggedrongen worden. Thans kan en mag ik u geheel ter dienste staan, en ben bereid, alles te doen, opdat gij ten spoedigste in uw vaderland moogt terugkeeren. Ook wil ik u nog iets voorslaan. Reist gij met mij naar Petersburg? Uit Petersburg kunt gij te water ligt naar Hamburg oversteken, en dan van daar over land naar uwe geboorteplaats reizen. [...]"

Uit: De nachtegaal, Verhalen voor de jeugd, C. Schmid (Christoph von Schmid), etext 27489. Vertaler onbekend.

De vroolijke tocht

Ik heb aan mijn dames gezegd, dat we maar niet naar dat perverse oord van Monte-Carlo zullen gaan, maar oogenblikkelijk zien die lieve gezichten er zóó betrokken uit en worden er zúlke droeve kreten van teleurstelling geslaakt, dat ik mezelf als een beul heb gevoeld en al spoedig mijn besluit geheel en al gewijzigd heb:

– We zullen wèl naar Monte-Carlo gaan!

We zijn te Monte-Carlo, en we zitten in het speelhol, om de groene tafel.

Wij spelen....

Mijn dames weten precies hoe ze moeten spelen; dat wil zeggen: spelen om te winnen. Ik ook weet het precies, en zoo spelen wij, elk op zijn eigen manier, de eenige die hij voor de goede houdt.

Het witte balletje, door de handige vingers van den croupier bewogen, draait en wipt en buitelt, zet zich eindelijk in een der gleufjes, onder een nummer vast.

– Sept, rouge, impair et manque, klinkt ritueel en kalm de stem van den croupier.

Een houten harkje strekt zich over 't groene laken uit en de vijffrankstukken, de gouden „louis", de ritselende bankbriefjes worden bij elkaar gescharreld: de beweging van een netten tuinbaas, die goed zijn paden onderhoudt. Toch zijn er enkele stukjes blijven liggen, en die worden dadelijk flink vermenigvuldigd, bij wijze van handige bijgooierij, als ter belooning van een, wel niet duidelijk te begrijpen, maar ongetwijfeld mooie of moedige daad.

Ietwat beteuterd, met een vreemden glimlach, kijken mijn dames mij aan.

– 't Is niks; moed houden, zeg ik troostend. En zij beginnen opnieuw.

En

Een plotseling idee komt bij mij op. De wagen is wel flink vol, maar 't reisje is kort; als alle drie mijn dames op de achterbank willen gaan zitten, dan kan X wel met ons mee. Ik heb niet iederen dag de goede kans van een vriend en landgenoot te ontmoeten; dat kan wel heel, heel aardig zijn.

Uitbundig juichen mijn dames het voorstel toe. Dames zijn altijd voor ietwat gecompliceerde schikkingen te vinden. Dadelijk zitten zij met hun drieën op de achterbank, waar ze 't nog uitstekend ruim beweren te hebben, en zonder veel moeite laat mijn vriend zich overhalen en neemt naast mij, op de voorbank plaats. De motor, die niet opgehouden heeft te snorren, krijgt een beetje guller gastoevoer, en we gaan voort.

Onze vriend is dadelijk heel druk aan 't praten. Dit is de eerste maal van zijn leven dat hij in een auto zit, zegt hij, en hij vindt de sensatie heerlijk. En, zonder overgang, zich tot mijn dames omkeerend, vraagt hij, of ze reeds „Les Baux" gezien hebben.

Les Baux! Neen, dat hebben ze niet gezien. Wat is dat: Les Baux?

– Heeft u Les Baux niet gezien, de nog steeds bewoonde holen van de troglodyten! O, maar, u kunt toch Arles niet verlaten zonder dàt gezien te hebben! beweert onze vriend met een gezicht van bijna ongeloovige verbazing.

Mijn dames kijken mij bepaald verwijtend aan. 't Is of ik haar iets heb willen onthouden, waar ze recht op hadden; en er is niets aan te doen: zij vragen dringend om „Les Baux" te zien.

Uit: De vroolijke tocht, Cyriël Buysse, etext 27490.

Laatste verzen

PERELS

Nog eer de blâren schieten,
in 't hofbeluik,
hoe geren zie 'k uw' sprieten,
o perenstruik;
hoe geren zie 'k uw takken,
vol blommen staan,
vol perels, al in pakken
eer ze opengaan!

En mochte ik maar, zoo even,
door Gods beschik,
u, peretakken geven
nen toovertik;
't en zou geen pere krommen
uw hout, voortaan:
veel liever zie 'k de blommen,
eer ze opengaan.

'k Zie geren, in de hoven,
uw' peren groot,
de zonne zitten stoven,
al rijp en rood;
maar 'k zie wel nog zoo geren
uw blommen staan,
de perels van de peren,
eer ze opengaan.

Uit: Laatste verzen (postuum uitgegeven in 1901), Guido Gezelle, etext 27512.

Een verlaten post

Johanna van Woude was het pseudoniem van Sophie van Wermeskerken-Junius. Het Nieuw Letterkundig Magazijn, jaargang 18,[3] *citeert Thérèse Hoven over Woude's* Een Hollandsch binnenhuisje *(1888) : "Iedereen las het."*

“Ik begrijp niet waar je die gratie vandaan hebt, kind!” zeide mevrouw Gerlings met hare kwijnende stem, terwijl zij nog een gaslicht ontstak om Renée beter te kunnen zien. “Zeker van je mama: zij was ook net een veertje.”

“Ja, tante?” vroeg Renée, hare japon dichtknoopend.

Zij droeg een zilvergrijs kleedje, in den verloopen zomer uit Parijs medegebracht en op haar dorpje nog weinig gedragen.

“O, je doet mij telkens aan haar denken,” ging mevrouw Gerlings voort op de lieftallige, innemende wijze, welke zij zich had eigen gemaakt. “Zij werd een vriendin van mij, omdat wij in dezelfde stad woonden en met twee broers geëngageerd waren, maar na ons trouwen.... och toen liepen onze wegen meer uiteen. Wij waren uit zulk verschillend hout gesneden.... Kijk eens, wat een figuurtje nu! Zonder corset negentien jaar geworden.... ’t Is ongehoord!”

“Papa vond het gezonder,” antwoordde het meisje zacht.

Mevrouw Gerlings antwoordde niet; zij was ijverig bezig nog iets te veranderen aan Renée’s weerspannig bruin haar, dat nu in een bevallige wrong op het kleine hoofdje lag.

3 http://www.dbnl.nl/tekst/_nie012200001_01/

“Zie zoo, nu ben je al een heel andere Renée dan toen je uit het rijtuig sprong met je wit wollen baret en hangende vlecht. Ik zal eer inleggen met mijn nichtje. Het is wel jammer dat wij dat avondje nu geven moeten zoo kort na je komst; maar het was nu toch het avondje van Huug.... Ik heb je immers gezegd dat ik een broer heb? – Nu, dat is Huug; een vroolijke, lieve jongen. Of eigenlijk een man, want hij is al twee en dertig jaar; maar ik ben wat ouder dan hij, daardoor schijnt hij mij altijd nog een jongen, – een allerliefste jongen.”

Onwillekeurig dacht Renée aan een dikwerf herhaalde bewering van haar papa, dat “lieve” jongens doorgaans geen *flinke* jongens, “lieve” mannen geen *flink*e mannen zijn, maar zij had te weinig ervaring om te kunnen beslissen of deze bewering waarheid inhield.

Uit: Een verlaten post, Johanna van Woude, etext 27555.

Monument op het graf van "Johanna van Woude" in opdracht van bewonderaars. *Een verlaten post* is een van de afgebeelde boeken. Foto door de maker, D.F. Blom, in het publiek domein geplaatst.

York

Nog eene opmerking van anderen aard. Yorkshire werd ook een tijd bewoond door Saksers, en wel door dezelfde stammen, als zich in ons land in Friesland vestigden. Daar van kan men in beider volkstaal sporen vinden. De Friezen hadden indertijd een shibboleth, waaraan zij elkaar herkenden als behoorende tot denzelfden zuiveren stam. In het boerenfriesch, zooals hier gewoonlijk die oude taal zeer ten onrechte genoemd wordt, kan ik u dat herkenningswoord niet weêrgeven, maar in het hollandsch luidt het: Brood, boter en groene kaas; die dat niet zeggen kan is geen echte fries. Welnu! in Yorkshire heeft men hetzelfde, met eene maar weinig gewijzigde uitspraak. Het heet daar: Brood, boter en groene kaas, die dat niet zeggen kan is niet goed Halifax en niet goed friesch. Waarom zij hier friesch zeggen en niet bijvoorbeeld: Yorkshire of Saxon is mij niet duidelijk. Halifax was in het tijdperk der Saksers de hoofdstad van het landschap. – Aangaande ditzelfde punt werd mij ook eens medegedeeld, dat in het begin der 19de eeuw een geleerde engelschman voor taalstudiën Friesland bezocht. Hij reisde met zijn knecht. Bij eene friesche familie ten platten lande op bezoek zijnde, werd de knecht in de keuken gelaten, en toen in den loop van den avond de engelschman eens in de keuken ging hooren, hoe zijn knecht het stelde met de taal, onder die vreemde menschen, antwoordde de man hem “Best mijnheer! alle menschen hier spreken plat Yorkshire!”

Het passiespel op de Marquesaseilanden

Een der belangwekkendste karakters van de passiespelen is Judas. Van het eerste begin af was het het streven van de zendelingen, aan de inboorlingen de goede en de minder goede eigenschappen der handelende personen zoo drastisch mogelijk voor te stellen. Met dat doel heeft men dikwijls voor Judas Ischariot een bekenden misdadiger laten optreden. Die apostel des Heeren moet dan ook in de meeste gevallen zijn naam en karakter alle eer aan hebben gedaan en niet minder dan zes acteurs voor deze rol moeten beproefd hebben, de beurs met de dertig zilverlingen – in dit geval mexicaansche zilveren dollars, die op het eiland als munt gelden – te doen verdwijnen. Om de verdere spelers van de rol niet in verzoeking te brengen, hebben de zendelingen een probaat middel toegepast, want tegenwoordig verschachert op Hiwaoa Judas Ischariot zijn Heer voor de in de beurs geborgen scherven van een gebroken koffiekopje of van een of ander oud stuk aardewerk.

Voor vier jaren hadden ze een Judas, een zekeren John Bascard, zoon van een australischen koopman en een inboorlinge, die juist in de strafkolonie een tijd moest vertoeven, omdat hij een parelvisscher had bestolen. Deze apostel van Jezus maakte van de hem geboden tijdelijke vrijheid op die wijze gebruik, dat hij op den tweeden avond der passiespelen in het onbewaakte zendingshuis inbrak, alles stal, wat hem het meenemen waard leek, zich met de actrice van de Magdalena in een roeiboot naar een in de baai voor anker liggend koopvaardijschip begaf, daar den waker, die alleen aan

boord was, in het water gooide, en daarna met zijn Magdalena, zijn gestolen buit en het schip, dat hij geheel alleen bestuurde, naar een ander eiland vluchtte, terwijl het passiespel met twee plaatsvervangers voor de bedoelde rollen moeilijk ten einde werd gebracht.

Uit: York & Het passiespel op de Marquesaseilanden, etext 27628. Oorspronkelijk waren dit twee artikelen uit De Aarde en haar Volken, 1909, dat tezijnertijd ongetwijfeld als aparte etext op Project Gutenberg zal verschijnen.

⁂

De Nederlandse Project Gutenberg Reader, januari-februari 2009, versie 3/1/2009.1.

Versie 6/1/2009.1: verduidelijking van de inleiding bij De vurige oven.

De tekst in dit boekje is grotendeels gezet in Legendum, een "freeware" letter (GNU General Public License, om precies te zijn) van Rogier van Dalen. Zie: http://home.kabelfoon.nl/~slam/fonts/fonts.html.